

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ BAĞLAMINDA NASREDDİN HOCA FIKRALARI

NASREDDİN HODJA JOKES IN THE CONTEXT OF GENDER ROLES

Tuba ALPTEKİN*

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, Nasreddin Hoca fıkralarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesidir. Verilerin elde edilmesi sürecinde Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin tarafından hazırlanan Nasreddin Hoca (2014) kitabındaki 124 fıkra incelenmiştir. Nitel bir yaklaşımın benimsendiği çalışma, doküman analizi deseniyle kurgulanmıştır. Fıkra metinlerindeki Nasreddin Hoca fıkraları “toplumsal cinsiyet rolleri” hedefinde betimsel analize tabi tutulmuştur. Sonraki aşamada ise elde edilen veriler içerik analiziyle incelenmiştir. Fıkralardan elde edilen incelemeler “cinsiyetlere yüklenen roller”, “cinsiyetlere yüklenen meslek rolleri”, “cinsiyetlere yüklenen olumlu kişilik rolleri”, “cinsiyetlere yüklenen olumsuz kişilik rolleri”, “Nasreddin Hoca ve eşinin bulunduğu mekânlar”, “aile içi roller” şeklinde altı başlıkta değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda fıkralarda erkek karakterlere kadın karakterlerden daha fazla yer verildiği, meslek rolleri bağlamında eşitlikçi bir yaklaşımın benimsenmediği, erkeklerin aktif bir rolü olurken kadınların geri planda kaldığı, olumlu ve olumsuz kişilik rolleri bakımından erkeklerin kadınlara nazaran sayıca fazla olduğu, sosyal alanlarda erkeklerin kadınlardan daha çok yer aldığı, toplumsal cinsiyet rollerinin geleneksel bağlamda toplumda var olan kalıp yargıları genel anlamda yansıttığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Nasreddin Hoca, fıkra, toplumsal cinsiyet, cinsiyet rolleri, kadın ve erkek.

ABSTRACT: The aim of this study is to examine Nasreddin Hodja jokes in terms of gender roles. During the data collection process, 124 jokes in the book Nasreddin Hoca (2014) prepared by Saim Sakaoğlu and Ali Berat Alptekin were examined. The qualitative study was designed with a document analysis pattern. Nasreddin Hodja in the anecdote texts was subjected to descriptive analysis with the aim of “gender roles”. In the next stage, the obtained data were examined by content analysis. The analysis obtained from the anecdotes is under six headings: “roles assigned to genders”, “professional roles attributed to genders”, “positive personality roles attributed to genders”, “negative personality roles attributed to genders”, “places where Nasreddin Hodja and his wife are”, “roles within the family” has been evaluated. As a result of the research, male characters are given more space than female characters, an egalitarian approach is not adopted in the context of professional roles, men have an active role while women are left behind, men are more numerous than women in terms of positive and negative personality roles, men are more involved in social areas than women. It has been observed that gender roles generally reflect the stereotypes that exist in society in the traditional context.

Keywords: Nasreddin Hodja, joke, gender, gender roles, men and women.

* Doç. Dr.- Kilis 7Aralık Üniversitesi Kilisli Muallim Rifat Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü/Kilis-alptekint6@gmail.com (Orcid: 0000-0002-7813-0679)

Giriş

Güldürürken düşündüren halk anlatısı fıkra hakkında çeşitli tanımlar yapılmıştır: Türkçe Sözlük'te; "kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâye, anekdot" (1998: 778), Edebiyat Terimleri Sözlüğü'nde "Bir olayı ya da görüşü kısaca anlatan parça" (Akalın, 1980: 114), Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü'nde "Kısa ve özlü anlatımı olan nükteli, güldürücü hikâye; anekdot. Malzemesi dil olan sözlü edebiyat ürünleri arasında biçim ve içerik bakımından kendine özgü özellikleri olan bağımsız bir edebî tür" (Albayrak, 2004: 172), Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde "Türk halk edebiyatında daha çok sözlü geleneğin malı olan lâtife, nükte türünde kısa hikâyelere verilen ad" (Komisyon, 1979: 221) şeklinde tanımlanmıştır.

Pertev Naili Boratav'a göre "Fıkra, masala göre kısa, yoğun anlatımlı, belirli bir olaya bağlı, inandırmak ve ikna etmek amacıyla anlatılan, espri cümlesine sahip anlatımlardır." (1969: 63). Şükrü Elçin'e göre, "Umumiyetle gerçek hayat hadiselerinden hareketle hisse kapmayı hedef tutan ve temelinde az çok nükte, mizâh, tenkit ve hiciv unsuru bulunan sözlü, kısa, mensur hikâyelere fıkra adı verilir." (2004: 566). Saim Sakaoğlu ise fıkranın tanımı biraz daha genişleterek farklı bir bakış açısı sunmuştur: "İnsanları bazen güldürmek ve eğlendirmek; bazen de düşündürmek ve ders vermek amacıyla anlatılan, genellikle gerçek olaylara dayanan, kısa nesir şeklindeki halk anlatmalarımızı fıkra diye tanımlayabiliriz." (1984: 24). Yapılan fıkra tanımlarına bakıldığında fıkranın genel özelliklerine de yer verildiği görülmektedir. Fıkraların insanları eğlendirirken düşündürmesi, içerisinde mizahi öğeler barındırması, insanların hoş zaman geçirmelerini sağlaması, sözlü gelenek ürünü olması, okuyucu ya da dinleyiciye ders vermesi, kimi zaman da okur ya da dinleyicileri eleştirmesi, gerçek olaylardan beslenmesi, kendine has özellikleri ve inandırıcılığın olması başlıca özellikleridir.

Fıkraların eğlendirme, güldürme, hoş vakit geçirme özelliği yanında, dinleyicileri ya da okurları eğitime gibi bir amacı vardır. Kısa ve yalın biçimde anlatılan fıkralar; bir fikri daha iyi anlatmak, canlı ve ilgi çekici biçimde sunmak, akılda kalıcılığını sağlamak amacıyla sık sık başvurulan bir anlatım üslubuna sahiptir (Kara, 2007: 59). Eflâtun Cem Güney de "Çeşitli kusurlarımızın düzeltilmesinde fıkralar eğitici bir rol oynar. Fıkralar dertsiz başlarına dert açanları, acılarla harcanıp tükenmekten kurtaran şifalı bir el olur." (1971, 138) diyerek fıkraların eğitici yönüne dikkat çekmektedir. Toplumdaki aksaklıkları, rahatsız olunan durumları ya da kişileri kısa ve öz anlatıma sahip fıkralarla içine mizah katarak eleştirmek ve bunun sonucunda eğitmek fıkraların amaçlarından biridir. Anlatılan fıkraların sonunda insanların ders çıkarması, empati yapması ve çıkardıkları dersi hayatlarına yansıtması beklenmektedir. Bu nedenle de fıkralardaki karakterler günlük hayattan seçilen insanlardan oluşmaktadır. Bu özellikleri dolayısıyla da fıkralar eğitim ortamında sık kullanılmaktadır. Fıkra denildiğinde ise akla gelen ilk isim Nasreddin Hoca'dır. Nasreddin Hoca

fıkraları içerdiği insanî, ahlaki ve kültürel mesajların yanı sıra zihinde kalıcılığı sağlaması açısından eğitimde önemli bir yere sahiptir. Çünkü muhatapları düşünmeye ve eleştiri yapmaya sevk etmekle birlikte olay ve durumların analiz ve sentezinin yapılmasındaki faydaları da düşünüldüğünde bu türün eğitim ortamında kullanılmasının önemi artmaktadır (Arıcı, 2018: 603).

Nasreddin Hoca fıkralarının esas kahramanı kendisidir; ancak fıkralarda onunla birlikte yardımcı kahramanlar da vardır. Nasreddin Hoca, her fıkrada başkahraman olarak sabittir fakat yardımcı şahıslar değişkenlik gösterir. Tarihî şahsiyetler, devlet adamları, idareciler, din adamları, aile çevresi, çeşitli meslek erbapları vb. kişiler fıkralarda boy gösterir (Kalaycı, 2021: 251). Fıkralardaki insan tipleri hayali değildir, aksine günlük hayatta karşılaşılabilecek kişilerdir ve toplum hayatını yansıtmaktadır. Nasreddin Hoca fıkralarında toplum yaşantısının renkli karelerini görmek mümkündür ve fıkralar bir anlamda kişiye kendisini izleme fırsatı vererek, hayatını düzene koymasına yardımcı olmaktadır (Şenocak, 2016: 143). Bu bilgiler ışığında Hoca'nın fıkralarının okur ve dinleyicileri gerçek dünyaya hazırlamakla birlikte toplumda insanlara yüklenen rolleri de yansıttığı söylenebilir. Bu noktada ise toplumsal cinsiyet tanımına bakmak gerekmektedir.

“Toplumsal cinsiyet, bireyin belli bir cinsten olduğuna ilişkin bilgiye, bu bilgi dâhilinde olmak üzere toplumsal düzlemde bireyden beklenenlere ve toplumda bireye biçilen konuma işaret eder.” (Vatandaş, 2007: 29). Toplumsal cinsiyet, ait olduğu toplumun ve kültürün bireyin kadın ya da erkek olmaya yükledikleri anlamları ve beklentileri içeren biyolojik ve psikolojik özellikleri içeren bir yapıdır (Dökmen, 2019: 20). Toplumsal cinsiyet olgusu, kişinin kendi toplumunu yakından tanımasına fırsat tanır. Nitekim alanyazınında bu konunun üzerinde önemle durulduğu, gerek ders kitaplarında gerek çocuk kitaplarında gerekse edebî ürünlerde toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl yansıtıldığına ilişkin çeşitli araştırmaların olduğu görülmektedir.

Demir ve Börekçi (2022) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinden kimi erkek öğrencilerin ortaya koyduğu sözlü anlatım ürünlerindeki yetersizliklerine rağmen sözlü anlatım öz yeterlik algılarının yüksek olmasının, toplumumuzda erkeklere biçilen fazla değerden kaynaklandığı; söz konusu erkek öğrencilerin cinsiyetçi bir dille söylem üretmedikleri ancak sözlü anlatıma ilişkin öz yeterlik algılarının yüksek düzeyde çıkmasının bu genel algıyla ilgili olduğu belirtilmiştir. Kırbaşoğlu Kılıç ve Eyüp (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ilköğretim 6. sınıflarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rolleri incelenmiştir. Kitaplarda, kadın ve erkeklere sunulan cinsiyet rollerinde geleneksel anlayışın devam ettiği, kitaplarda erkeklerin kadınlardan daha fazla yer aldığı, aile içi rollerde kadınların daha fazla temsil edildiği belirlenmiştir. Hareket ve Dünder (2023) tarafından yapılan çalışmada,

çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarından Ayşegül Serisi'nde toplumsal cinsiyet unsurlarına yer verilme biçimini belirlemek amaçlanmıştır. Seride yer alan kitaplarda, sadece meslek tercihleri bakımından toplumsal cinsiyet eşitsizliğini işaret eden içerik unsurlarının olduğu tespit edilmiştir. Şahin ve Özaydınlı (2023) tarafından yapılan çalışmada, TÜBİTAK tarafından 3-6 yaş arası çocuklar için hazırlanan 41 adet resimli çocuk kitapları toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmiştir. Görsel ve sözel metinlerde çoğunlukla toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının sürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Temellioğlu (2021) çalışmasında, Andersen Masalları'nda toplumsal cinsiyet rollerini belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırma sonucunda kadın ve erkek karakterlere eşit şekilde yer verilmediği, erkek karakterlerin sayıca kadınlardan fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Parlak Kalkan'ın edbilm üzerine yaptığı çalışmalarda (2019; 2020a; 2020b; 2021) da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Şeren, Aydoğmuş ve Ateş (2022) tarafından yapılan çalışmada, resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, karakter cinsiyetlerindeki dağılım ve mekânların kullanımı bakımından kadınlar lehine değişim gözlenirse de diğer temalar açısından geleneksel cinsiyet rollerinin devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırma kapsamında, ülkemizde ve dünyada fıkraları dolayısıyla büyük ilgi görmüş, gerek ders kitaplarına gerekse çocuk kitaplarına, gerek filmlere gerekse de akademik kitaplara konu olan Nasreddin Hoca fıkraları, toplumsal cinsiyet rollerini içerme biçimleri açısından incelenmiştir. Zira alanyazınında toplumsal cinsiyet unsurlarına ilişkin araştırmalar bulunmasına rağmen Nasreddin Hoca fıkralarını toplumsal cinsiyet rolleri açısından inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın önemi ve özgünlüğü bakımından bu durum çalışmayı dikkate değer kılmaktadır.

Bu çalışmada, Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin tarafından hazırlanan Nasreddin Hoca (2014) kitabındaki 124 fıkrada toplumsal cinsiyet unsurlarına yer verilme durumlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Nasreddin Hoca fıkralarında cinsiyetlere yüklenen rollere yer verilme durumu nasıldır?
2. Nasreddin Hoca fıkralarında cinsiyetlere yüklenen meslek rolleri ne şekildedir?
3. Nasreddin Hoca fıkralarında cinsiyetlere yüklenen olumlu kişilik rolleri nasıldır?
4. Nasreddin Hoca fıkralarında cinsiyetlere yüklenen olumsuz kişilik rolleri nasıldır?
5. Nasreddin Hoca fıkralarında Hoca ve eşinin bulunduğu mekânlar neresidir?
6. Nasreddin Hoca fıkralarında cinsiyetlere yüklenen aile içi roller ne şekildedir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel bir yaklaşım benimsenmiştir ve çalışma doküman analizi deseniyle kurgulanmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi veren yazılı ve görsel materyallerin analizini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 189).

İncelenen Dokümanlar

Çalışmada Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin tarafından hazırlanan Nasreddin Hoca (2014) kitabındaki 124 fıkra incelenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Nasreddin Hoca kitabında yer alan 124 fıkra metni “toplumsal cinsiyet rolleri” hedefinde betimsel analize tabi tutulmuştur. Sonraki aşamada ise elde edilen veriler, içerik analiziyle incelenmiştir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman’ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır. (Güvenirlik= Görüş Birliği/ (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)) hesaplama sonucunda kodlayıcılar arasındaki uyum oranı %82 olarak belirlenmiştir. Güvenirlik hesaplarının %70’in üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Burada elde edilen sonuç, araştırma için güvenilir kabul edilmiştir. Bulgular kısmındaki tabloların ve başlıkların şekillenmesinde Mehmet Akif Çeçen’in (2015) “Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri” isimli çalışmasından faydalanılmıştır.

Bulgular

Cinsiyetlere Yüklenen Roller

Cinsiyetlerin ilgili fıkralardaki rollerinde erkek karakterlerin ön plana çıkarıldığı görülmüş ve Tablo 1’de şöyle sunulmuştur:

Tablo 1. Cinsiyetlere yüklenen roller

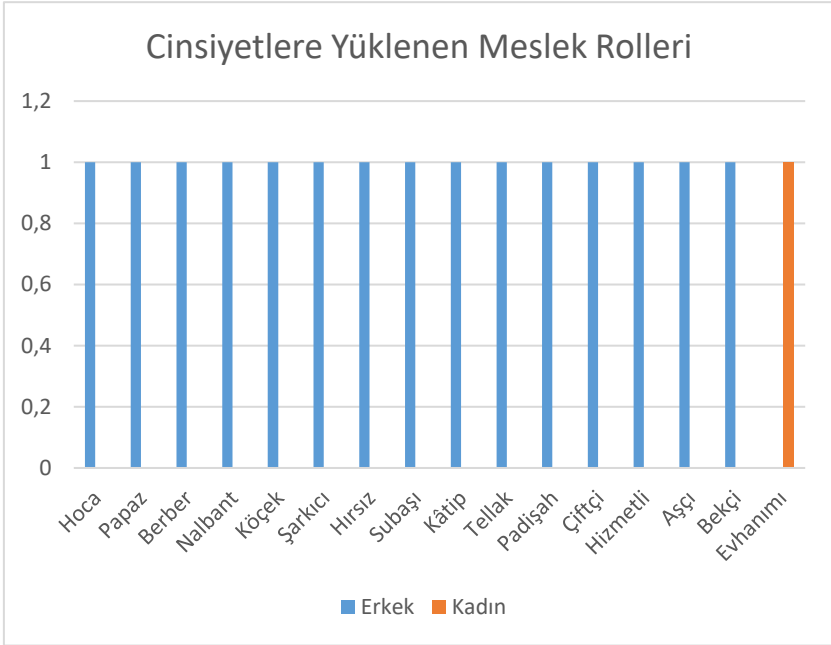
Cinsiyet Rollerini	Erkek	Kadın
Komşu	X	X
Adamın biri	X	
Arkadaş	X	
Ahbap	X	
Hemşehri	X	
Komşu çocukları	X	
Hoca'nın dostu	X	
Hoca'nın yakınları	X	
Şehirli	X	
Tanıdık	X	
Eski tanıdığı	X	
Köylüler	X	
Kadının biri		X
Kafadar	X	

Geveze birisi	X	
Cimrilerden birisi	X	
Muzibin biri	X	
İşgüzar birisi	X	
Atlılar	X	

Tablo 1’de görüldüğü üzere Nasreddin Hoca’nın çevresinde bulunan kişilerin büyük çoğunluğu erkektir. İlgili fıkralarda ise erkeklerin “geveze birisi, cimrilerden birisi, işgüzar birisi” gibi olumsuz; “Hoca’nın dostu, Hoca’nın yakını, Hoca’nın ahbabı, arkadaşı” şeklinde olumlu özelliklerine dikkat çekilmiştir. Fıkralarda erkekleri tanıtıcı bilgilere yer verildiği ancak kadınlarda bu durumun daha belirsiz olduğu görülmektedir.

Cinsiyetlere Yüklenen Meslek Rollerini

Cinsiyetlere yüklenen meslek rollerinde kadın karakterlerin herhangi bir mesleği olmadığı, 15 mesleğin tamamının erkekler tarafından icra edildiği görülmüştür. Bu sonuç, ilgili grafiğe şöyle yansımıştır:

Grafik 1. Cinsiyetlere Yüklenen Meslek Rollerini

Grafik 1’de “Cinsiyetlere Yüklenen Meslekler” alt temasına ait bilgiler yer almaktadır. Kadın karakterlerin herhangi bir meslek grubu mensubu olmadıkları ve ev hanımı rolünü üstlendikleri görülmektedir. Erkek karakterlerin ise “hoca, papaz, berber, nalbant, köçek, şarkıcı, hırsız, subaşı, kâtip, tellak (hamam çalışanı), padişah, çiftçi, hizmetli, aşçı, bekçi” mesleklerini icra ettikleri belirlenmiştir. İlgili meslekler incelenen fıkralarda şöyle geçmektedir:

Nasreddin Hoca'nın mesleğinin imamlık olduğu ilgili eserde şu ifadelerden anlaşılmaktadır:

"Köylüler Hoca'ya "Hoca Efendi, bir Cuma vakti bizim köye kadar gelseniz de arkanızda namaz kılsak." der (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 243).

"Hoca, mollalarına dini kitap okutur." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 237).

İlgili eserde Nasreddin Hoca'nın diğer dinlerin din adamlarıyla hoşgörülü bir iletişim içerisinde olduğuna vurgu yapılmaktadır.

"Hoca, Akşehir'i ziyareti sırasında bir papazla tanışır." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 230).

Hoca, kişisel bakımını yaparken berberden destek almaktadır:

"Hoca, tıraş olmak için berbere gider." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 232).

Hoca, günümüzde unutulmaya yüz tutan mesleklerden nalbantlığa da dikkat çekerek görev tanımına vurgu yapmaktadır:

"Komşumuz nalbanttır; herhalde öküze nal çakıyor." der (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 233).

Nasreddin Hoca, imamlığı dışında adaleti sağlamakla yükümlü kadılık mesleğini de icra etmektedir:

"Hoca'nın Akşehir kadısı olduğu günlerde makamına bir adam gelir." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 240).

Mahkemeye giden şahitlerin mesleklerine dikkat çekilerek Hoca'ya bu meslek mensupları güven vermemektedir:

"Şahitlerden birisi düğünlerin köçeği, birisi de şarkıcısıdır." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 240).

Her ne kadar haksız kazanç olsa da hırsızlık mesleği ustalık gerektirmektedir:

"Hoca'nın evine hırsız girer ve usta hırsız, onlar uyurken evde bulduğu eşyaları bir çuvala koyar ve kaçır." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 241).

Subaşının binitine de dikkat çekilmektedir:

"Bir gün subaşının eşeği kaybolur..." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 246).

Fıkralarda Nasreddin Hoca'nın birçok farklı mesleği vardır ve bunlardan birisi de kâtipliktir:

"Nasreddin Hoca, hayatının bir döneminde Sivrihisar'da kâtiplik yapar." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 264).

Bir dönem hemen hemen her mahallede olan ve aktif rol oynayan mesleklerden biri olan hamamcılık fıkralarda şöyle geçmektedir:

"Hamam çalışanları Hoca ile ilgilenmez." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 265).

Nasreddin Hoca, ilgili fıkrada çiftçilikle padişahlığı şöyle mukayese etmektedir:

“Halk, Hoca’ya ‘Hocam, padişah mı büyük, yoksa çiftçi mi?’ diye sorar. Hoca ise ‘Bunu bilmeyecek ne var, elbette çiftçi büyük, eğer çiftçi olmasa padişah acından ölürdü.’ der” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 267).

Zenginliğin göstergelerinden birisi de evinde hizmetli ve aşçı çalıştırmaktır:

“Akşehirli zenginlerden biri Hoca’yı iftara çağırır. Ev sahibi çorbadan bir kaşık alınca hizmetlilere kızar.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 269).

“Ev sahibi ‘Nerede bu aşçı?’ diye sorar.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 269).

Yaşanılan yerdeki güvenlik ve asayişin sağlanmasında önemli rol oynayan mesleklerden birisi bekçiliktir:

“Nasreddin Hoca, sokakta gezerken bekçiler tarafından yakalanır ve sorguya çekilir.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 277).

Fıkralarda kadınlar, meslek rollerinde aktif değildir, yalnızca “ev hanımı” olarak, erkekler ise “hoca, papaz, berber, nalbant, köçek, şarkıcı, hırsız, subaşı, kâtip, tellak, padişah, çiftçi, hizmetli, aşçı, bekçi” şeklinde 15 farklı meslek rolünde yer almıştır.

Cinsiyetlere Yüklenen Olumlu Kişilik Roller

Cinsiyetlere yüklenen olumlu kişilik rolleri 21 alt temada toplanmıştır ve tabloda şu şekilde sunulmuştur:

Tablo 2. Cinsiyetlere Yüklenen Olumlu Kişilik Roller

Olumlu Kişilik Roller	Erkek	Kadın
Adaletli	X	
Arabulucu	X	
Azimli	X	
Bilge	X	
Cömert	X	
Duyarlı	X	
Eğitilmiş	X	
Hazırcevap	X	
Kılavuz	X	
Kibar		X
Kurnaz	X	
Merhametli	X	X
Misafirperver	X	X
Sabırlı	X	
Saygı gören	X	
Sözüne güvenilir	X	
Şakacı	X	
Titiz	X	
Tutumlu	X	
Yardımsaver	X	

Nasreddin Hoca gerek yapmış olduğu “kadılık, imamlık ve vaizlik” mesleklerinden gerekse de kişiliği dolayısıyla adaletli bir insandır ve ilgili fıkralarda bu durum şöyle geçmektedir:

“Hoca, her iki adamı da dinledikten sonra kendine özgü yöntemle adaleti dağıtmaya karar verir.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 253).

Hoca, kadılık yaptığı dönemde mütevazı olmanın yanında arabulucu özelliği ile de dikkat çekmektedir:

“Bir köpek Akşehir’in ana caddelerinden birine pisler. Caddenin sağında ve solunda oturanlar, ‘Sen temizleyeceksin, ben temizlemeyeceğim.’ diye tartışırken Hoca ‘Vallahi hemşerilerim burası ana yoldur, buranın pisliğini temizlemek de kadiya düşer.’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 257) ve bu görevi üstendir bu sayede tartışma biter.

Hoca, çok eşlilikte yaşanan sıkıntıların farkındadır ve bu konuda insanlara yardımcı olmaktadır:

“Hoca, birden fazla eşi olan kişilere sanki bir psikolog edasıyla seslenerek sorunlarını çözmeye çalışır.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 262).

Hoca, vermiş olduğu nasihatlerle sorunları çözmektedir:

“Birkaç genç kavga etmektedir. Hoca hemen onlara öğüt vermeye başlar.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 279).

Nasreddin Hoca, azimli bir kişiliğe sahiptir:

“Zor işlerinde kullanmak üzere Nasreddin Hoca bir katır alır. Katır alır almasına da katır oldukça huysuzdur, üzerine kimseyi bindirmez. Ancak Hoca çok zor şartlarda da olsa günün birinde katırın sırtına binmeyi başarır.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 258).

Çevresindeki kişilere göre Hoca “bilge” bir kişiliğe sahiptir ve kafalarına takılan bir şey olduğunda herkes ona başvurmaktadır:

“Adamın biri ‘Hoca Efendi, sen görmüş geçirmiş ve okumuş adamsın, bilirsin. İnsanlar ne zamana kadar ölecekler?’ diye sorar.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 242).

“Nasreddin Hoca’ya sormuşlar ‘Hekimlik nedir?’ O da güzel cevabı vermiş: ‘Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin derin.’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 253).

“Komşularından biri Hoca’ya ‘Hocam, sen bilgili adamsın. Bize dünyanın merkezinin neresi olduğunu söyleyebilir misin?’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 256).

“Birkaç kafadar, Hoca’ya ‘Hocam, sen mürekkep yalamış adamsın, bilirsin.’ demişler.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 244).

Hoca, cömert bir kişiliğe sahiptir:

“Hoca, güzelce temizlenir, sonra da ücretini öder ve çalışanlara fazlasıyla bahşiş verir.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 265).

Fıkralarda geçen karakterlerden biri çevresine karşı oldukça duyarlıdır:

“Adamın birisi su boşa gitmesin diye çeşmenin oluşuna ağaç parçası tıkaştır.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 238).

Nasreddin Hoca, eğitilmiş birisidir ve medrese tahsili görmüştür:

“Hoca, medresede öğrenciyken Arapça ve Farsça derslerini de okumuştur.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 273).

Nasreddin Hoca hazırcevap birisidir:

“Papazlar, Hoca'nın bilgisini denemek isterler. Hoca'nın sorulan sorulara verdiği cevaplar, papazları şaşırtınca üçüncü soruyu sormaktan vazgeçerler.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 246).

Nasreddin Hoca, onu dinleyenlere verdiği yanıtlarla insanlara kılavuzluk etmektedir:

“Arkadaşları zaman zaman Hoca'ya takılırlarmış çünkü onun cevaplarından hisse çıkarırlarmış.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 230).

Hoca'nın eşi kibar bir kişiliğe sahiptir:

“Hoca hanımı olmanın verdiği sorumluluktan dolayı kimsenin gönlünü kırmaz ve davetlere giderdi.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 237).

Hoca, kendisini küçük düşürmek isteyen Papaz'ın niyetini kolayca anlayacak kadar kurnazdır:

“Sorudaki inceliği anlayan Hoca, Papaz'a bir soru sorar ve Papaz ne diyeceğini bilemez.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 230).

Hoca'nın eşi ve komşuları oldukça merhametlidir:

“Hoca eşeğe binmeye çalışır ama düşer. Komşuları ise Hoca'nın gayretlerinin boşa gitmesine üzülürler.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 233).

“Hoca'nın eşinin suratı asıktır çünkü komşusu ölmüştür.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 234).

Nasreddin Hoca ve eşi oldukça misafirperverdir ve evlerinden misafir eksik olmamaktadır:

“Nasreddin Hoca'nın hanımı olmak zor mu zor; geleni olur, gideni olur.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 237).

“Günün birinde Hoca komşularını yemeğe davet eder.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 248).

“Hoca'nın hanımı evine gelenlere şerbet ikram eder.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 251).

“Misafirlerden birisi, Nasreddin Hoca'nın evinde yatmaya kalır. Akşam yemeği yenildikten sonra sohbet edilir, yatma zamanı gelince yataklar açılır.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 270).

“Yatmaya kalacak olan konuk Hoca'ya bir tavşan hediye eder. Hoca da konuğunu elinden geldiğince ağırlar.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 274).

“Nasreddin Hoca yakaladığı bildircinleri temizledikten sonra bunlardan güzel bir yemek yapar ve komşularını davet eder.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 278).

Hoca'nın çevresindeki insanlar da oldukça misafirperverdir:

“Adamın biri ‘Hocam, sen çok hoşuma gittin; bugün akşam bizim misafirhaneye buyur da beraber tuz ile ekmek yiyelim.’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 239).

“Bir komşusu, Nasreddin Hoca'yla birkaç arkadaşını iftara davet eder.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 262).

“Hoca, çaldığı bir kapıda ‘Tanrı Misafiri’ deyip orada konuk edilir.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 276).

Hoca, mesleği dolayısıyla sabırlı bir kişiliğe sahiptir:

“Hoca, duyduğu sözler karşısında epeyce kızar, fakat konumu gereği sabrını da gösterir.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 261).

Nasreddin Hoca, halk tarafından sevilen ve saygı gösterilen biridir:

“Hemşehrileri bazen candan, bazen de sahte olarak Hoca'ya saygı gösterirlerdi.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 231).

Nasreddin Hoca, sözüne güvenilir biridir ve söz verdiği sözünde durmaktadır:

“Köylüler Hoca'ya ‘Hoca Efendi, bir Cuma vakti bizim köye kadar gelseniz de arkanızda namaz kılsak.’ derler. ‘Neden olmasın bu hafta geleyim.’ der ve Hoca sözünde durur.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 243).

“Hoca, dostlarına ‘Beyler, söz ağızdan bir kere çıkar. Siz istiyorsunuz diye, bu yaştan sonra on yıllık sözümden mi döneyim?’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 265).

Hoca, fıkralarında şakacı özelliğiyle dikkat çekmektedir:

“Arkadaşlarının kendisine takıldıklarını anlayınca gülümseyerek cevap verir.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 231).

Hoca, oldukça titizdir ve kişisel bakımını yapmak için hamama gitmektedir:

“Hoca, işlerini bitirince hem günün yorgunluğunu atmak hem de kıyafetlerini temizlemek için hamama gider.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 265).

Hoca, cimri değildir ancak israfa da karşıdır. Bu durum ilgili fıkrada şöyle geçmektedir:

“Körüğün ağızını sıkıca kapatan Hoca'ya karısı sebebini sorar. Hoca ‘Yahu hatun, bunu bilmeyecek ne var? Eğer körüğün ağızını tıkamasam içerisindeki hava uçup gidecekti. Biliyorsun ben savurganlığı sevmem.’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 235).

Nasreddin Hoca, insanlara yardım etmeyi sevmektedir:

“Hoca'nın şehre ineceğini öğrenen komşuları siparişleri için başına toplanırlar.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 233).

Olumlu kişilik rollerine bakıldığında 20 alt temadan 3 tanesinde kadın rollerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu özellikler ise “kibar, merhametli ve misafirperver”dir. Misafirperver olması kadının ev işlerinden sorumlu olduğunu göstermektedir. Kibar olması, Hoca eşi olmasından; merhametli olması ise onun kişilik özelliğinden kaynaklanmaktadır. Erkek karakterlerin olumlu özellikleri daha çok Hoca'nın kişisel özellikleri üzerinden verilmiştir. Bunlar “adaletli, arabulucu, azimli, bilge, cömert, duyarlı, eğitilmiş, hazırcevap, kılavuz, kurnaz, merhametli, misafirperver, sabırlı, saygı gören, sözüne güvenilir, şakacı, titiz, tutumlu, yardımsever” şeklindedir. Olumlu kişilik özelliklerine sahip erkek rolü 19, kadın rolü ise 3'tür.

Cinsiyetlere Yüklenen Olumsuz Kişilik Roller

Cinsiyetlere yüklenen olumsuz kişilik rolleri 23 alt temada toplanmıştır ve tabloda şu şekilde sunulmuştur:

Tablo 3. Olumsuz Kişilik Roller

Olumsuz Kişilik Roller	Erkek	Kadın
Açgözlü	X	
Alaycı	X	
Art niyetli	X	
Asık Suratlı		X
Bahaneci	X	
Beceriksiz	X	
Bencil	X	
Cimri	X	
Çokbilmiş	X	
Dedikoducu	X	
Düşüncesiz	X	
Empati Yoksunu	X	
Fırsatçı	X	
Geveze	X	
Güvenilmez	X	
Huysuz		X
Kavgacı	X	X
Memnuniyetsiz	X	X
Meraklı	X	
Misafirperver Olmamak	X	
Saf	X	
Saygısız	X	
Yalancı		X

Üzüm kesen Nasreddin Hoca, çocuklara da ikram eder ancak onları memnun edemez. Çocuklar, açgözlü kişiliği ile dikkat çekmektedir:

“Hoca, çocuklara bir salkım üzüm verir ama çocuklar bunu yetersiz bulur.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 236).

Çocuklar, eşekten düşen Hoca'ya karşı alaycı bir tavır sergilemektedir:

"Hoca, eşekten düşer ve çocuklar 'Nasreddin Hoca eşekten düştü, Nasreddin Hoca eşekten düştü.' diye alay ederler." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 234).

Hoca, eşine bir soru sorar ve onun verdiği yanıtla alay etmektedir:

"Hoca eşine ne kadar yolları kaldığını sordu. 'Efendi, bugün ve yarın da gidersek iki günlük yolumuz kaldı.' der. Bunun üzerine hanımına dönen Hoca 'Desene hanım, daha şimdiden yolu yarılacak.' der." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 245).

Hoca'dan hoşlanmayan birisi ona art niyetli davranmaktadır:

"Lüzumsuz adamın birisi Hoca'yı sıkıştırmak için Hoca'ya soru sorar." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 247).

Nasreddin Hoca'nın karısı güler yüzlü değildir ve fıkrada durum şöyle aktarılmaktadır:

"Hoca'nın karısının yüzü hep asıktır." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 234).

Hoca, insanları bir türlü memnun edemez çünkü Hoca'nın çevresindekiler bahaneci kişiliğe sahiptir:

"Hocayla oğlu eşeğe biner, eleştirilir binmez eleştirilir." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 247).

Misafir umduğunu değil; bulduğunu yer, atasözünün aksine misafirperverliği ile dikkat çeken Hoca, evine gelen misafirleri bir türlü memnun edememektedir:

"Hoca, komşularını yemeğe davet eder. Misafirler sofraya oturduklarında görürler ki yemekler ziyafet yemeği filan olmayıp, günlük yemekler... İçlerinden biri Hoca'ya takılır: 'Yahu Hoca, koskoca Nasreddin Hoca'sın, bugüne kadar hiç yeni yemek icat etmedin mi?' der." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 248).

Hoca, talihsiz bir durum yaşasa da çevresindekiler Hoca'nın hissettiklerini anlamak yerine onu acımasızca eleştirerek yaşadığı mağduriyete bahane bulmaktadır:

"Herkesin derin uykuya daldığı sırada hırsızlar Hoca'nın evine girer ve buldukları her şeyi aldıkları gibi giderler. Hoca kapıya çıkarak bağırmağa başlar. Komşuları gelir ve 'Ah Hocam, ah! Hiç insan geceleyin damda yatar mı?', 'Hocam, kapının arkasına sürgüsünü takmamış mıydın?', 'Hocam, kilit mi bozduktu yoksa?' gibi sorular sorar. Hoca bakar ki soruların ardı arkası kesilmeyecek, dayanamaz; 'Bre komşular, doğru söylüyorsunuz da, bizim hırsızın hiç mi suçu yok?' der." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 254).

Bazı meslekleri icra ederken el becerisine sahip olmak gerekmektedir:

"Berber kalfası Hoca'yı tıraş ederken usturayı her kullanımından sonra Hoca'nın yüzüne pamuk yapıştırır." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 236).

Fıkralarda bencil insan tavırları detaylı bir şekilde şöyle geçmektedir:

“Evin sahibi, neredeyse kepçe büyüklüğünde bir kaşıkla, hiç nefes almadan hoşafı içmektedir. Misafirlerin ellerinde ise küçük kaşık vardır.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 262).

Fıkralarda çoğunlukla olumlu özelliklere sahip olan Nasreddin Hoca, bir fıkrada cimri olarak dikkat çekmektedir:

“Komşunun oğlu gelir ve ‘Babam turşu kuruyordu, evde sirke kalmamış; bana Hoca amcanlardan al.’ dedi, der. Hoca ‘Babana selam söyle, kırk yıllık sirkeyi veremem, eğer her gelene verseydim, evde hiç kırk yıllık sirke kalır mıydı?’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 259).

Nasreddin Hoca, cimri insanlara muhtaç olmanın zorluğuna şu şekilde değinmektedir:

“Cimrilerden birisi Hoca’ya takılır: ‘Hocam parayı çok sevdiğini öğrendim, acaba neden?’ der. Hoca ise ‘Senin gibilere muhtaç olmamak için’ cevabını verir.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 272).

Hoca’nın cimri insanlara olan bakış açısı fıkralara şöyle yansımaktadır:

“Cimri bir kişiliğe sahip olan dönemin subaşısını Hoca pek sevmemektedir.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 276).

Bilge kişi olan Hoca’nın çevresinde çok farklı insanlar yer almaktadır. Bunlardan birisi de çokbilmiş kişilerdir:

“Günün birinde Hoca’dan hoşlanmayan komşulardan biri onu yolun üzerinde durdurur ve bilmiş bilmiş konuşmaya başlar.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 230).

Hoca’nın komşularıyla iletişiminin kimi zaman iyi kimi zaman da kötü olduğu görülmektedir. Komşularından biri de dedikoducu ve meraklı özelliğiyle fıkraya şöyle yansımaktadır:

“Komşusu Hoca’ya ‘Hocam, yanlış anlamayın ama senin hanım galiba çok geziyor.’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 237).

Hoca’nın rahatsız olduğu komşu özelliklerinden birisi de düşüncesizliktir:

“Hoca, yatağın içerisinde ağrıların etkisiyle kıvrılmaktadır. Geçmiş olsuna gelen komşular da ilk geldiklerinde ‘Hocam, geçmiş olsun, ne oldu, nasılsın?’ dedikten sonra hastayı bırakıp kendi aralarında sohbeti koyulaştırmaktadır. Her gelen oturmakta, bir türlü kalkmayı hatırlayamamaktadır.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 250).

Hoca’nın komşularının empati yoksunu olduğu ilgili fıkradan anlaşılmaktadır:

“Evinin damından düşen Hoca’ya komşuları ‘Neden dikkat etmedin?’, ‘Nasıl oldu?’, ‘Bir daha dikkatli ol.’ gibi şeyler söyler. Sorular uzadıkça Hoca’nın

canı sıkılır ve onları susturmak için 'Boşuna konuşmayın, benim hâlimden ancak damdan düşen anlar!' der." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 245).

İnsanların mutlu anlarını kollayarak fırsatçı olmaya çalışan insanlara Hoca, gereken cevabı şöyle vermektedir:

"Hoca'ya oğlu olduğu müjdesini veren adam müjde olarak bir şeyler ister. Hoca ise 'Yahu komşu, doğduysa benim çocuğum doğdu, sana ne' der." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 247).

Hoca'nın geveze ve meraklı adamdan duyduğu rahatsızlık fıkrada şöyle geçmektedir:

"Geveze adam Hoca'ya 'Sizin evinize baklava gidiyordu.' deyince Hoca 'Be adam, giderse gitsin, bizim eve giden baklavadan sana ne?' diyerek adamı azarlar." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 270).

Geveze insanın özellikleri şöyle anlatılmaktadır:

"Hoca'nın da içinde bulunduğu bir sohbet toplantısında geveze birisi hiç kimseye söz hakkı vermez. Sağdan, soldan konuşulurken hep geveze adam konuşur." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 248).

Güvenilir olmayan insanlara karşı Hoca temkinli davranmaktadır:

"Komşularından biri Nasreddin Hoca'dan çamaşır ipi ister. Komşunun tavrı Hoca'nın hoşuna gitmez, çünkü komşu aldığı emaneti geri vermeyen biridir." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 252).

Huysuz olan kişilerin ebeveyni olmak oldukça zordur:

"Nasreddin Hoca'nın komşularından birisinin kızı vardır. Anne ve babası kızlarından yaka silkmektedir." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 265).

Kavgaya etmek kimi zaman fiziksel şiddetle gerçekleşmektedir:

"Hoca, komşusuna neden telaşlı olduğunu sorar ve komşusu karısıyla, baldızının saç saça, baş başa kavga ettiklerini söyler." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 232).

Kavga sonucunda küslük durumu da olabilmektedir:

"Hoca ile subaşı sürtüşür. İkisinin kavgası o kadar ileriye gider ki birbirleriyle konuşmayacak seviyeye gelirler." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 264).

Fıkralarda hiçbir şeyden memnun olmayan insanlar da yer almaktadır:

"Hoca'ya arkadaşı 'Hocam, bu insanlar bu yaz aylarında sıcaktan, kış aylarında ise soğuktan şikâyet ediyor. Sizce neden?' diye sorar." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 231).

Meraklı olmak kimi zaman karşısındakini rahatsız etmektedir:

"Hoca'nın eşeği çalınır ve komşuları 'Eşeğini mi çaldılar?', 'Kim çaldı biliyor musun?', 'Ne zaman çalınmış senin eşek?' gibi sorular sorarlar. Bu gereksiz sorulardan fena hâlde sıkılan Hoca 'Be hey komşular, kimin çaldığını bilseydim ben eşeği çaldırır mıydım?' der." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 260).

Merak duygusu kimi zaman istenmeyen durumların yaşanmasına sebebiyet verebilmektedir:

“Hoca'nın eşi merakından heybeyi açar ve tavşanın kaçmasına neden olur.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 235).

Misafirperver olmayan ev sahibinin misafirine yaklaşım şekli şöyle anlatılmaktadır:

“Hoca'yı evine davet eden hemşehrisi, Hoca eve yaklaşınca ev sahibi başını pencereden içeri doğru çeker.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 231).

Karşısındakinin söylediklerini sorgulamadan inanan kişilere saf denilmektedir ve bu özelliğiyle çeşitli mağduriyetler yaşayabilmektedir:

“Yağmurdan kaçan komşusuna ‘Komşu, komşu, utanmıyor musun, niçin Allah'ın rahmetinden kaçyorsun?’ deyince adam koşmayı bırakır ve yavaş yavaş evine gider. Komşusunun söylediklerini sorgulamadan inanır.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 229).

Nasreddin Hoca'nın yaşına ya da mesleğine saygı göstermeyen birinin saygısız tutumu fıkrada şöyle anlatılmaktadır:

“Eşeğinin üzerindeyken Hoca, yolu üzerinde karşılaştığı sözde muzibin biri; ‘Aman Hocam, iki kardeş nereden gelip nereye gidiyorsunuz?’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 258).

Hoca'nın eşinin de elbette ki olumsuz özellikleri vardır ve bunlardan birisi de yalancılıktır:

“Hoca ciğer getirir ancak karısı ciğeri kedinin yediğini söyleyerek yalan söyler.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 242).

Olumsuz kişilik rolleri 23 alt temada toplanmıştır. Kadınlarla ilgili olumsuz kişilik rolü sayısı 5; erkeklerle ilgili olumsuz kişilik rolleri sayısı 20'dir. Kadınların olumsuz kişilik özellikleri “asık suratlı, huysuz, kavgacı, memnuniyetsiz, yalancı “olmasıyken; erkeklerinki ise “açgözlü, alaycı, art niyetli, bahaneci, beceriksiz, bencil, cimri, çokbilmiş, dedikoducu, düşüncesiz, empati yoksunu, fırsatçı, geveze, güvenilmez, kavgacı, memnuniyetsiz, meraklı, misafirperver, saf, saygısız” şeklindedir. Olumsuz kişilik rolüne sahip erkeklerin sayıca kadınlardan fazla olduğu görülmektedir.

Nasreddin Hoca ve Eşinin Bulunduğu Mekânlar

Nasreddin Hoca ile eşinin buldukları mekânlar Tablo 4'te sunulmuştur. Hoca ile eşinin ortak ya da ayrı buldukları mekânlar aşağıdaki şekildedir:

Tablo 4. Hoca ve eşinin buldukları mekânlar

Hoca ve Eşinin Bulunduğu Mekânlar	Nasreddin Hoca	Eşi	Ortak Buldukları Mekânlar
Ev	X	X	X
İl	X		

Yol üzeri	X		
Akşehir	X		
Çınar ağacının altı	X		
Evinin bahçesinde	X	X	
Medrese	X		
Alışveriş için şehre gitmek	X		
Pazar	X		
Kır	X		
Üzüm bağı	X		
Sivrihisar	X		
Yol	X		
Komşu köy	X		
Cami	X		
Pazar	X		
Köy	X		
Meydan (cirit oynamak için)	X		
Sokak	X		
Seyahat	X	X	X
Komşunun evi	X	X	
Evinin damı	X	X	X
Topluluk	X		
Sohbet toplantısı	X		
Akşehir gölü	X	X	X
Akşehir çarşısı	X		
Orman	X		
Cami avlusu	X		
Mezarlık	X		
Konya yolu	X		

Nasreddin Hoca gerek mesleği (imamlık, kadılık, kâtiplik) gerekse de dışa dönük kişiliği ve sosyal yönüyle halkla iç içedir. Hoca'nın bulunduğu mekânlar incelendiğinde Hoca'nın ev içinde bazı sorumlulukları olduğu görülmektedir. Örneğin; Hoca evin ihtiyaçlarını temin etmekle ve alışveriş yapmakla görevlidir. Eşi ise genellikle evdedir, dışarı çıktığında ise ona eşi refakat etmektedir. Yalnız gittiği yer ise kadınların toplandığı komşunun evidir ve kendi evine yakın mesafelerdir.

Cinsiyetlere Yüklenen Aile İçi Roller

Anne

Toplumumuzda ve dinimizde anneye her zaman olumlu gözle bakılmış ve gerekli değer verilmiştir. Nasreddin Hoca'nın annesi bir fıkrada geçmektedir:

“Hoca, kardeşinin kendisinden büyük olup olmadığını annesine sorduğunu söyler.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 231).

Hoca, ilgili soruyu babasına sormak yerine annesine sormayı tercih etmiştir. Nasreddin Hoca'nın annesi oğlunun aklındaki sorulara cevap veren kişidir.

Eş

Türk toplumu için aile; neslin devamını, birlik ve beraberliğini sağlayan en önemli kurumdur. Bireyin, toplum içinde kabul görmesi için aile kurumunu evlilik yoluyla oluşturması gerekmektedir (Alptekin, 2022: 66). Nasreddin Hoca'nın eşiyle evliliğinin görücü usulü şeklinde gerçekleştiği ve eşini fiziksel olarak beğenmediği fıkra da şöyle anlatılmaktadır:

“Ahbapları Hoca'yı çirkin bir kadınla evlendirirler. Akşam olunca Hoca, evlendirildiği kadını görünce şaşkınlığını gizleyemez ama yapacağı da fazla bir şey yoktur.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 231).

Hoca, eşinin güler yüzlü olmasını istemektedir ancak karısı tam tersi asık suratlıdır:

“Hoca, karısının suratının asık olmasından rahatsızdır ve ‘Senin düğün evinden gelişini de bilirim.’ diyerek suratının hep asık olmasından yakınır.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 234).

Nasreddin Hoca, karısına ev işlerinde yardım etmektedir:

“Nasreddin Hoca ateş yakacaktır. Belli ki hanımı da yemek yapma hazırlığındadır.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 235).

“Günün birinde Hoca ile hanımı Akşehir Gölü'ne çamaşır yıkamaya giderler. İkili, bir yandan çamaşırlarını yıkarken, bir yandan da oturup sohbet ederler.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 257).

Hoca'nın eşi olmanın birtakım zorlukları olabilmektedir:

“Hoca'nın hanımı gündüzleri hep ev oturmalarına çağrılır. Gitse olmaz, gitmese olmaz, ne de olsa Hoca hanımı.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 237).

Hoca, evin maddi ihtiyaçlarını temin etmekle yükümlüdür, eşi ise ev işlerinden ve yemek yapmaktan, misafir ağırlamaktan sorumludur:

“Hoca, zaman zaman evine ciğer getirir. Fakat ne tuhaftır ki akşam sofrada ciğer kebabı yerine başka yemeklerle karşılaşır.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 242).

“Nasreddin Hoca tuzlu yemekleri sevmezmiş. Olacak bu ya hanımı da bütün yemekleri tuzlu pişirmiş.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 277).

“Hoca, hediye edilen tavşanın suyuyla bir çorba hazırlar ve sofraya getirerek ‘Afiyetle iç. Bizim hanım bu çorbayı senin köylünün getirdiği tavşanın suyundan yaptı.’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 274).

“Hoca'nın hanımı gelenlere şerbet ikram etmektedir.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 250).

Hoca ve eşinin de kendi aralarında tartışmaları olabilmektedir:

“Komşusu, Hoca’ya evden gelen gürültünün sebebinin sorunca Hoca ‘Bir şey yoktu, hatunla biraz tartıştık, demek ki ağız dalaşımını duymuşsun.’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 243).

Eşine uzun yolculuklarda Nasreddin Hoca refakat etmektedir:

“Nasreddin Hoca ile hanımı seyahate çıkarlar.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 244).

Nasreddin Hoca, eşine düşkün değildir ve onun kaçırılması Hoca için hiçbir anlam ifade etmemektedir:

“Nasreddin Hoca ile hanımı tam uykuya daldıkları sırada dışarıdan sesler duyar: ‘Arkadaşlar, haydi içeri girelim. Hoca’yı öldürüp karısını kaçıralım. Oğlağı da götürüp pişirelim.’ der. Hoca konuşmaları işitip yüksek sesle öksürünce hırsızlar kaçır. Ortalık sakinleşince Hoca’nın hanımı ‘Efendi galiba sen korkudan öksürdün.’ deyince, Hoca ‘Hayır hatun, hayır, ben korkudan ve senin için değil, kendim ve oğlağım için öksürdüm.’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 259).

Genellikle fıkralarda tek eşli olan Nasreddin Hoca’nın bir fıkrada iki eşli olduğu görülmektedir:

“Hoca’nın iki evli olduğu günlerde hanımları merakla sorarlar: ‘Hocam hangimizi daha çok seversin?’ diye. Hoca daha önce, hanımlarına birbirlerinden habersizce birer mavi boncuk verdiği için rahat bir şekilde cevap verir ‘Mavi boncuk kimdeyse benim gönlüm ondadır.’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 262).

Nasreddin Hoca’nın eşi oldukça zekidir ve kocasının akıl denemelerinden başarıyla çıkmaktadır:

“Bir akşamüzeri Nasreddin Hoca ile hanımı avluda oturmuş sohbet etmektedir. Hanımına çeşitli sorular sorar ve onu şaşırtmak ister. Hanımının her sorusuna karşı çıktığını gören Hoca biraz da kızarak ‘Yahu hanım, iki söz edelim dedik, burnumdan getirdin. Seninle konuşulmuyor ki’ der.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 273).

Hoca’nın eşi, ilgili fıkralardaki rolüne göre kimi zaman asık suratlı, eşi tarafından değer görmeyen, fiziksel olarak kocasının gözlerine hitap etmeyen, kimi zaman eşinin ev işlerine yardımına mazhar olacak kadar kıymetli, kimi zaman da çok eşlilikten kaynaklı ikinci kadın rollerindedir. Ön planda Nasreddin Hoca yer aldığı için eşi ilgili fıkralarda çok fazla yer almamaktadır.

Çocuk

Türk kültüründe çocuk, neslin ve toplumun sürekliliğinin sembolüdür. Toplumda çocuğun dünyaya gelmesi aile ve toplum açısından müjdeli bir haberdir.

Hoca, evladının doğduğunu öğrenince Allah’a şükrederek mutlu olur:

“Hoca’nın bir çocuğu olur. Bu sırada Hoca da bir yolculuktan dönmektedir. Komşularından birisi Hoca’yı karşılar; ‘Hoca Efendi, oğlun oldu;”

müjdemo isterim' der. 'Çok şükür ya Rabbi' diye karşılık verir.'(Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 247).

Hoca'ya yolculuk sırasında refakat eden oğlu, babasından çeşitli nasihatler duyar:

"Hoca ile oğlunun komşu köylerden birine işleri düşer. Birlikte yola çıkarlar. Her şeyi eleştiren insanları görünce 'Bak oğul, adamları gördün işte... Hiçbirini memnun edemedik... Ne yapalım elin ağızı torba değil ki büzesin.' der." (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 248).

İlgili fıkralar arasında yalnızca 2 fıkrada Nasreddin Hoca'nın oğluna yer verildiği görülmektedir. Nasreddin Hoca oğlunun varlığı ile mutlu olan ve onu küçük yaşlarda eğitmeye çalışan bir kişi rolündedir.

Sonuç ve Tartışma

Nasreddin Hoca fıkralarında toplumsal cinsiyet rollerini belirlemeyi hedefleyen bu çalışmada, fıkralarda erkek karakterlere kadın karakterlerden daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Çeçen (2015) tarafından yapılan çalışmada Türkçe ders kitaplarında erkeklerin temsil oranının kadınların iki katından fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kitiş Çınar (2013) tarafından yapılan çalışmada ders kitaplarında yer alan ana karakterlerin çoğunun erkek karakterler olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaların sonuçları, bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Diğer taraftan Kaynak ve Aktaş (2017) tarafından yapılan araştırmanın sonucu ise bahsi geçen çalışmaların da sonuçlarından farklılık göstermektedir. İlgili çalışmada incelenen hikâye ve masal kitaplarında kadın karakterlerin erkek karakterlerinden sayıca fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sorularından ikincisinde kadın ve erkek karakterler meslek rolleri kapsamında incelenmiştir. İncelenen fıkralarda kadınların herhangi bir mesleğinin olmadığı; erkeklerin ise "Hoca, papaz, berber, nalbant, köçek, şarkıcı, hırsız, subaşı, kâtip, tellak, padişah, çiftçi, hizmetli, aşçı, bekçi" şeklinde 15 farklı meslek rolünde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar meslek rolleri bakımından eşitlikçi bir yaklaşımın benimsenmediğini göstermektedir. Benzer sonuçlara Yıldız (2013) tarafından da ulaşılmıştır. Araştırmacı çalışmasında kadınların genellikle evde, erkeklerin ise ev dışında gösterildiği, mesleklerle ilgili ise toplumdaki cinsiyet rollerine yönelik geleneksel yargıların devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Karabulut (2021) çalışmasında 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde erkeklerin toplum tarafından kabul gören; "padişah, ağa, komutan, bilim insanı, hükümdar" gibi tasvirlerle ele alındığına; kadınların ise geleneksel olarak bir kadından beklenen "anne, ev hanımı, köylü kadın ya da hizmetçi" tasvirleriyle ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Erkek tasviri meslek bakımından çeşitlilik gösterirken kadınların hemen hemen tek tipe yakın meslek sahibi oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Yeşilyurt ve Güllü (2019), araştırmalarında erkeklerin kadınlara nazaran

çalışma ortamında daha fazla yer aldığı, kadınların ise erkeklerden daha çok ev ortamında oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar bu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Olumlu kişilik rollerine bakıldığında 20 alt temadan 3 tanesinde kadın rollerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Kadınlar “kibar, merhametli ve misafirperver”; erkekler ise “adaletli, arabulucu, azimli, bilge, cömert, duyarlı, eğitilmiş, hazırcevap, kılavuz, kurnaz, merhametli, misafirperver, sabırlı, saygı gören, soğukkanlı, sözüne güvenilir, şakacı, titiz, tutumlu, yardımsever” şeklindedir. Ortak olan kişilik özellikleri “merhametli” ve “misafirperver” olmalarıdır. İlgili özelliklerde erkeklerin olumlu kişilik rolleri bakımından sayıca kadınlardan fazla olduğu görülmektedir. Çeçen (2015) tarafından yapılan çalışmada, erkekler için güçlü ve olumlu kişilik özelliklerinin kadınlara nazaran daha çok kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada ise kadın rolünün az olması dolayısıyla olumlu kişilik rolleri sayı bakımından erkeklerden azdır.

Olumsuz kişilik rolleri 23 alt temada toplanmıştır. Kadınlarla ilgili olumsuz kişilik rolü sayısı 5; erkeklerle ilgili olumsuz kişilik rolleri sayısı 20'dir. Kadınlarla ilgili olumsuz kişilik özellikleri “asık suratlı, huysuz, kavgacı, memnuniyetsiz, yalancı” iken; erkekler ise “açgözlü, alaycı, art niyetli, bahaneci, beceriksiz, bencil, cimri, çokbilmiş, dedikoducu, düşüncesiz, empati yoksunu, fırsatçı, geveze, güvenilmez, kavgacı, memnuniyetsiz, meraklı, misafirperver, saf, saygısız” olması şeklindedir. Olumsuz kişilik rolüne sahip erkeklerin sayıca kadınlardan fazla olduğu görülmektedir. Tunagür (2021) tarafından yapılan çalışmada da erkeklerin kadınlara göre olumsuz kişilik rollerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Alanyazınındaki araştırmanın bu çalışmanın bulguları ile paralellik gösterdiği görülmektedir.

Nasreddin Hoca gerek mesleği (imamlık, kadılık, kâtiplik) gerekse de dışa dönük kişiliği ve sosyal yönüyle halkla iç içedir. Hoca'nın bulunduğu mekânlar incelendiğinde evin dışında birçok yerde olduğu görülmektedir. Bunlar kimi zaman işiyle ilgili (cami, caminin avlusu, sohbet toplantısı) yerlerken, kimi zaman da işinden bağımsız (göl, pazar, meydan, il, köy vb.) mekânlardır. Eşi ise genellikle evdedir, seyahate gittiğinde ise ona Hoca refakat etmektedir. Yalnız gittiği yer kadınların toplandığı komşunun evidir ve kendi evine yakın mesafede olan yerlerdir. İlgili fıkralarda erkek tasvirlerinin daha çok açık alanlarda, kadın tasvirlerinin ise daha çok kapalı alanlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Özdemir ve Balcı Karaboğa (2019) tarafından yapılan çalışmada genellikle kadınların kapalı, erkeklerin ise açık alanlarda olduğu sonuca ulaşılmıştır. Karaboğa (2020), yaptığı çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarında erkeklerin sosyal alanlarda kadınlardan daha çok yer aldıklarına ve bu durumun ders kitaplarının erkek ve kadın rollerine olan bakış açısını yansıttığını iletmiştir. İlgili araştırmaların sonuçları bu çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Nasreddin Hoca fıkraları aile içi roller “anne, eş, çocuk” kapsamında üç başlıkta değerlendirilmiştir. Anne rolüne 1, çocuk rolüne ise 2 fıkrada yer verildiği görülmüştür ve anne ve çocuk rolünün yüzeysel şekilde işlendiği görülmüştür. İlgili kategoride en fazla “eş” rolü yer almıştır. Hoca’nın eşi ev işlerinden, misafir ağırlamaktan ve yemek yapmaktan sorumludur. Kılıç ve Eyüp (2011) tarafından yapılan çalışmada kadınlara ve erkeklere yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinde, geleneksel yapının etkili olduğu ve aile içi rollerde kadınların sorumluluğunun daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Doğanay ve Çopur (2021) tarafından yapılan çalışmada aile içi rollerde kadınlar evle ilgili sorumlulukların üstlenicisi olarak temsil edilmiştir. Kadında eş olarak aranan özelliklerden birisi ev işlerinde maharetli olmasının yanında “güzellik”tir. Öyle ki eşini evlendiği gün gören Hoca’nın eşinde aradığını bulamaması ve yaşadığı hayal kırıklığı fıkralara da yansımıştır. Temellioğlu (2021), Andersen Masalları’ndaki toplumsal cinsiyet rollerini incelediği çalışmasında kadına yüklenen kişilik rollerinde güzellik kavramının önemine ulaşması, çalışmanın bu sonucuyla uyumluluk göstermektedir.

Elde edilen tüm bu sonuçlar ışığında incelenen fıkralarda toplumsal cinsiyet rollerinin geleneksel bağlamda toplumda var olan kalıp yargıları genel anlamda yansıttığı görülmüştür. Diğer taraftan Nasreddin Hoca’nın eşine ev işlerinde yardımcı olması, toplumda var olan geleneksel erkek ve kadın tasvirinin yanı sıra rol model insan tipini göstermesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akalın, L. S. (1980). *Edebiyat terimleri sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Albayrak, N. (2004). *Ansiklopedik halk edebiyatı terimleri sözlüğü*. İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayıncılık.
- Alptekin, M. (2022). Türk kültüründe konuşmayan gelinler ve sağır gelin hikâyesi. *Sosyal Bilimler Işığında Kadın*, (ed.: S. Maşkaraoğlu - Y. Çakır), 66-75, Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2018). Eğitsel yönleriyle Nasreddin Hoca fıkraları: Bir içerik analizi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 602-621.
- Boratav, P. N. (1969). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Çeçen, M. A. (2015). Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Prof. Dr. Murat Özbay’a Armağan*, (ed.: D. Uçgun - A. Balcı), 211-227, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demir, S. - Börekçi, M. (2022). *Sözlü anlatım becerisinin ölçme değerlendirilmesinde yenilikçi bir yöntem olarak söylem çözümlemesi: bir uygulama örneği*. İzmir: Serüven Yayınevi.
- Doğanay, G. - Çopur, Z. (2021). İlkokul hayat bilgisi ders kitaplarında işlenen aile içi rollerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirilmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 7(1), 57-73.
- Dökmen, Z. Y. (2019). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Elçin, Ş. (2004). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güney, E. C. (1971). *Folklor ve halk edebiyatı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Hareket, D. - Dündar, H. (2023). Çocuk hikâye kitaplarında toplumsal cinsiyet unsurları: Ayşegül serisi örneği. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırması Dergisi*, 3(5), 1-30.
- Kalaycı, M. (2021). Nasreddin Hoca fıkralarında şahıs kadrosu. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, 251-261.
- Kara, R. (2007). Tercanlı fıkra tipi Hanım Osman. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 59-69.
- Karaboğa, M. T. (2020). Sosyal bilgiler ders kitaplarında cinsiyet rolleri. *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15 (10. Yıl Özel Sayısı), 4847-4881.
- Karabulut, A. (2021). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından 8. sınıf Türkçe ders kitabının incelenmesi. *Anasay*, 5(16), 119-131.
- Kaynak, D. - Aktaş E. (2017). Okulöncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 21(72), 67-85.
- Kırbaşoğlu Kılıç, L. - Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 129-148.
- Kitiş Çınar, E. (2013). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Komasyon. (1979). *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi III*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Miles, M. B. - Hubernar, M. A. (1994). *Qualitative data analysis*. New York: Sage Publication.
- Özdemir, E. - Balcı Karaboğa, A. (2019). Ortaokul matematik ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 15(3), 760-781.
- Parlak Kalkan, G. (2019). Gaziantep yer adlarında kadın. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 4(2), 53-59.
- Parlak Kalkan, G. (2020a). Dil Bilimsel açıdan lakaplar: Kilis yöresi örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 199-223.
- Parlak Kalkan, G. (2020b). Popüler kültür araçlarından dizi filmlerde ad kültürü: TRT 1 ve Star TV örneği. *Filoloji Alanında Akademik Çalışmalar-II*, (ed.: G. Kurt), 87-104, Ankara: Gece Kitaplığı.
- Parlak Kalkan, G. (2021). Türkçedeki Arapça kökenli bazı kelimelerde anlam değişmesi. *Geçmişten Geleceğe Avrasya*, (ed.: M. Aça - M. A. Yolcu), 439-453, Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1984). *Fıkra tiplerinin değişmesi*. İstanbul: Folklor ve Etnografya Araştırmaları.
- Sakaoğlu, S. - Alptekin, A. B. (2014). *Nasreddin Hoca fıkraları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Şahin, D. - Özyaydınlı, F. B. (2023). TÜBİTAK resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 255-285.

- Şenocak, E. (2016). Nasreddin Hoca fıkralarında insanı anlama/mak. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 4(10), 143-152.
- Şeren, N. vd. (2022). Resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri: Okuyan balık elektronik kütüphanesi örneği. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 2399 -2440.
- Temellioğlu, Ş. H. (2021). Andersen masallarında toplumsal cinsiyet rolleri. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 165-178.
- Tunagür, M. (2021). Yedi İklim Türkçe öğretim seti'nde yer alan metinlerin ve resimlerin toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı), 35-44.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük (Cilt 1 A-J)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56.
- Yeşilyurt, E. - Güllü, Z. (2019). Yabancılarla Türkçe öğretiminde kültür aktarımının başka bir boyutu: Ders kitaplarının cinsiyet tercihi açısından incelenmesi. *ZfWT*, 11(2), 213-233.
- Yıldırım, A. - Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. (2013). İlkokul ve ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi kitapları görsellerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 16(42), 143-165.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.